

KOMPENSERA GLESBYGDEN FÖR MILJÖ- SKATT

Att förändra fordons- och drivmedelsskatterna så att de får en tydligare miljöinriktning är viktigt, men innan man gör det måste man utreda vilka konsekvenser det får i gles- och landsbygder. Det anser Glesbygdsverket i sitt yttrande över Vägtrafikskatteutredningens förslag.

Utredningen vill att fordons- och drivmedelsskatter ska höjas för att transportsektorns utsläpp av koldioxid ska begränsas. Glesbygdsverket instämmer i att det är viktigt för miljöns skull. Men verket beklagar att utredningen inte har belyst de skilda konsekvenser en sådan skattehöjning får i gles- och landsbygder jämfört med städer. Vissa glesbygder saknar helt kollektivtrafik och även i de bygder där det finns sådan kan det på grund av låg turtäthet m.m. vara omöjligt för människor att ta sig till arbete, studier eller service. De många gånger långa avstånden gör bilen till en nödvändighet.

NY UTREDNING

Glesbygdsverket anser därför att en utredning snarast bör tillsättas för att klargöra hur hushåll i gles- och landsbygder kan kompenseras för fordons- och drivmedelsskatter.

MER PLATS FÖR LANDSBYGDEN I LÄNENS UTVECKLINGSPROGRAM

Bara ett fåtal regioner har särskilda landsbygdsprogram. Där emot vill en tredjedel av länen se en nationell politik för landsbygden. Det är några av de resultat som framkommit under Glesbygdsverkets arbete med att kartlägga hur landsbygdsdimensionen tas tillvara i det regionala utvecklingsarbetet.

SPLITTRAD BILD

Det är en splittrad bild som framträder vid en genomgång av de redovisningar som varje län lämnat till Glesbygdsverket.

– Generellt kan man säga att landsbygdsdimensionen finns med i det regionala utvecklingsarbetet, även om det kan vara svårt att upptäcka. Landsbygden är inte speciellt synliggjord i de regionala tillväxtprogrammen, men finns däremot med i andra program, till exempel strukturfondsprogram, säger Inger Normark, utredare på Glesbygdsverket.

Utifrån länen synpunkter kan Glesbygdsverket konstatera att vidare arbete behövs inom bland annat dessa områden:

- Företagande på landsbygden; dess villkor och utvecklingsmöjligheter bland annat när det gäller riskkapital.
- Samordning på såväl nationell som regional nivå när det gäller gles- och landsbygdsfrågor. Här kommer vikten av särskilda landsbygdsprogram att diskuteras.
- Arbetsmarknadsregionernas storlek och regionförstoringens konsekvenser för landsbygden.

FOTO: SUSANNE STENBÄCKA

Företagande på landsbygden, dess villkor och utvecklingsmöjligheter är ett av de områden som länen lyft fram som viktiga att arbeta vidare med. På bilden syns Rut Magnusson som driver Fjällbjörken design i jämtländska Bakvattnet.

- Kunskaps- och metodstöd. Det finns ett stort behov hos regionerna av stöd från den nationella nivån. Ett av de mest konkreta förslagen är ett gemensamt utbildningsprogram för handläggare som arbetar med gles- och landsbygdsfrågor.

FÖRSLAG SENARE

En första rapport om uppdraget lämnas till regeringen i slutet av september. Djupare analyser och förslag till åtgärder kommer att utarbetas tillsammans med Jordbruksverket. I februari nästa år ska slutrapporten vara klar.

GLESBYGDS- KVINNOR LÄSER VIDARE

Statistiken i Glesbygdsverkets årsbok visar på många intressanta trender. En är att kvinnor i glesbygder gärna startar en högre utbildning i vuxen ålder. Andelen kvinnor över 25 år som är högskolenybörjare ökar faktiskt snabbast i glesbygdskommunerna.

Bland männen över 25 år är nybörjarandelen däremot högst i tätortskommunerna.

– Kommunernas utbyggnad av lärcentra har säkert bidragit till den utvecklingen, säger Marlen Ljusberg, utredare på Glesbygdsverket. Samt förstås den lokala arbetsmarknadens struktur. Med stor sannolikhet har utbudet av utbildningar inom vård- och omsorg samt till lärare bidragit till att de studerande vid lärcentra till 70 procent är kvinnor. Vad ska till för att även männen ska utbilda sig?

BEHÅLL KRAV PÅ REGIONAL- POLITISK HÄNSYN

Glesbygdsverket protesterar mot ett förslag till ändring av verksförordningen. Utredningen vill flytta kravet på att alla myndigheter före olika beslut ska överväga de regionalpolitiska följderna. I stället för i myndighetsförordningen, som enligt förslaget skulle ersätta verksförordningen, skulle så kallade sektorsövergripande, generella krav samlas i regler som gäller politikområdet.

– Erfarenheten säger oss att om krav på regionalpolitisk hänsyn tas bort ur verksförordningen så blir samtidigt frågan nedprioriterad, säger Glesbygdsverkets chefsjurist Mikael Lindau. Myndigheter prioriterar de krav som ställs i respektive regleringsbrev med krav på återrapportering och i myndighetens instruktion.

BIBLIOTEKSTJÄNSTER UTVECKLAS VID LÄRCENTRA

Nästan alla kommuner i landet driver idag lärcentrum med utbildningslokaler och teknisk utrustning för distansutbildning, visar en rapport från Glesbygdsverket. Men trots en kraftig ökning av antalet lärcentra i landet finns fortfarande hinder på vägen mot utveckling av vuxnas lärande. Det brister bland annat i tillgången till bibliotekstjänster. Kontakt med studiebibliotekarier saknas på över hälften av landets lärcentra.

UTVECKLINGSARBETE

– Vi kan se att det pågår ett omfattande utvecklingsarbete för att utveckla bibliotekssystemen för de vuxenstuderande, säger Marlen Ljusberg, utredare på Glesbygdsverket. Det finns många projekt där lärcentra och bibliotek arbetar för att hitta formerna för samarbete. Men trots stöd från bibliotekarier och teknik saknas viktiga förutsättningar för framgångsrika studier.

– Folkbiblioteken ligger väldigt nära till hands att nyttjas av de distansstuderande. Men nättjänsterna vid folkbiblioteken

FOTO: JESSICA GOW/PRESSENS BILD

behöver användas bättre och fortsätta att utvecklas. I synnerhet för gles- och landsbygdsbefolkningen måste bibliotekstjänster via nätet med tillgång till forskningsartiklar och databaser bli bättre, säger Marlen Ljusberg. En nyckelfråga är faktiskt att förbättra folkbibliotekens hemsidor, där skulle det behövas samarbete mellan olika aktörer; lokalt, regionalt och nationellt.

UPPFÖLJNING

Kartläggningen är en uppföljning och fördjupning av Glesbygdsverkets rapport om landets lärcentra som regeringen initierade 2001. Hela rapporten finns på www.glesbygdsverket.se.

EN BY UPPBYGGD AV STEN

Att ha en byggnad värd tio miljoner kronor räcker inte som säkerhet för att ta lån i Lannavaara, berättade Jenny Söderström, vd för ädelstensföretaget Kristallen, när Glesbygdsverket var på besök i Kiruna

kommun. Jenny berättade också att när fyra personer flyttar till Lannavaara syns det genast i den lokala butikens kassa. Kristallen, som utöver smyckeproduktion även har yrkesutbildning i ädelstensteknik, var

en av verkets hållplatser på en studieresa till Nordkalotten i september. Besök på universitetet och Fylkeskommunen i Tromsø, högskolan i Alta, samiska högskolan i Kautokeino och Sametinget i Kiruna stod också på schemat.

FOTO: BIRGITTA RHODIN

Jenny Söderström, VD på Kristallen Stenslip, berättade om företagets villkor i glesbygd vid Glesbygdsverkets besök.

ÖKANDE KLYFTOR SPEGLAS I ÅRSBOKEN

Glesbygdsverkets Årsbok 2004 möter ett stort intresse. Statistiken som visar att klyftorna växer i Sveriges landsbygder har väckt diskussion – inte minst på tidningarnas ledarsidor. I glesbygder i framför allt skogslänens inland minskar befolkningen kraftigt samtidigt som många landsbygder i storstadsområden upplever en blomstringstid med stark befolkningsökning.

– Situationen i de utsatta områdena är allvarlig, säger generaldirektör Kerstin Wallin. Befolkningsminskningen resulterar i en ond cirkel med urholkad service och arbetskraftsbrist som hotar bygdernas överlevnad.

ÄVEN POJKARNA FLYTTAR

Vad gäller flyttningar så framträder intressanta skillnader mellan könen. Bilden av flickorna som flyttar från glesbygdsområ-

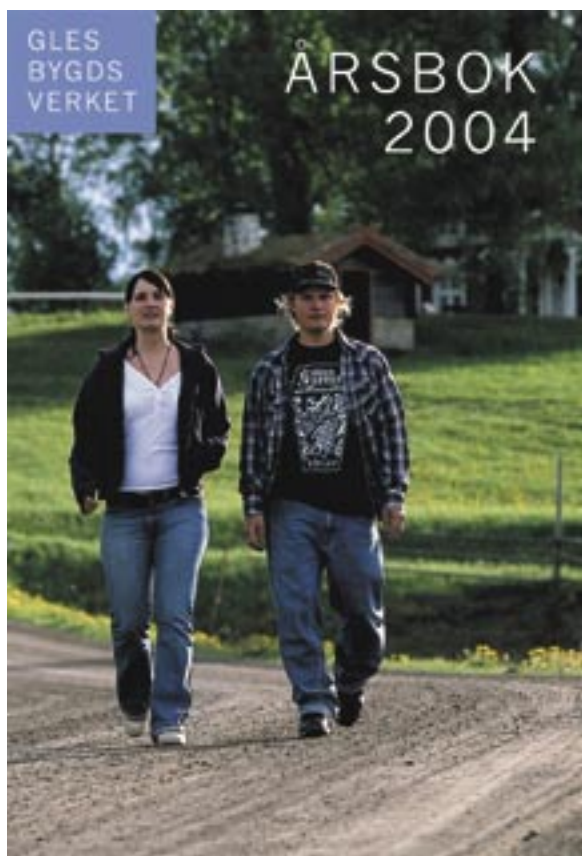

FOTO: FREDRIK HERRLÄNDER

dena medan pojkarna stannar kvar bleknar. Nu flyttar också pojkarna. Totalt förlorade gles- och landsbygder 1 400 fler unga män än kvinnor under förra året. Flyttnettot (inflyttade minus utflyttade) för män 20-29 år var minus 3 700 personer och för kvinnor minus 2 300.

– Det är positivt att även pojkarna flyttar, skaffar sig utbildning och arbetslivserfarenhet. Ett viktigt arbete för regioner och kommuner är dock att försöka få dem att återvända, säger Kerstin Wallin.

Så sker också. Den positiva trenden med barnfamiljer som flyttar till gles- och landsbygder håller nämligen i sig.

MINSKAD BUTIKSDÖD

Av årsbokens statistik framgår också att nedläggningen av dagligvarubutiker inte går lika snabbt som tidigare år. Under 2003 lades 60 dagligvarubutiker ned, vilket var betydligt mindre än 2002, då 300 butiker försvann.

Årsboken innehåller också statistik om övrig service, utbildning, kommunikationer och arbetsmarknad.

Du kan beställa årsboken utan kostnad på www.glesbygdsverket.se eller telefon 063-57 67 00!

TA HJÄLP AV BEFOLKNINGEN FÖR ATT BEVARA

I landsbygdsutvecklingsarbetet finns ofta en strävan efter att bevara en bygds kulturella prägel samtidigt som miljö och samhälle måste kunna utvecklas för att passa nutida krav på till exempel boende, service och infrastruktur.

Om inte detta görs blir det inte längre en levande kulturmiljö utan ett museum. Det skriver Glesbygdsverket i sitt remissyttrande över en rapport från Centrum för biologisk mångfald. Rapporten utreder hur Sverige har klarat att genomföra Konventionen om biologisk mångfald.

Glesbygdsverket påpekar att människorna som bor i dessa miljöer ofta är bärare av kunskap, och därför bör de engageras i arbetet för att bevara miljöerna. Det kan exempelvis ske genom strategier för lokal förvaltning.

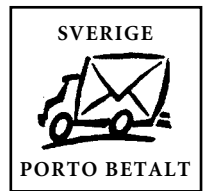
FOTO: BRIGITTA RHODIN

STOPPA FAKTA I FICKAN!

Liksom tidigare år har Glesbygdsverket också gjort en broschyr i fickformat, där ett urval av statistiken från årsboken ryms. Praktiskt för den som snabbt behöver få veta var i landet befolkningen ökar eller minskar, var de högsta utbildningsnivåerna finns, var sysselsättningen är högst eller hur många butiker det finns i glesbygder.

Beställ Fickfakta på samma adress som årsboken!

B

KERSTIN WALLIN
generaldirektör

SVERIGE BEHÖVER LANDSBYGDEN!

Att presentera en årsbok är något av nyårsafton för oss på Glesbygdsvverket. Eftersom vi ständigt står i flödet av information om vad som händer i våra gles- och landsbygder och skärgårdar blir den dag när vi har en ny årsbok att presentera ett tillfälle att stanna upp och summera.

I årets bok, som är den femte i raden, kan vi konstatera att klyftorna växer mellan tätorter och landsbygder men också mellan olika gles- och landsbygdsområden i Sverige.

Det är inte bara när det gäller befolkningsutvecklingen som skillnaden blir större. Ett annat exempel är utbildningen. Den skillnad i utbildningsnivå som redan nu finns mellan gles- och landsbygder och tätorter tenderar att förstärkas.

STORT SLÖSERI

Detta är ett stort slöseri med resurser. Grunderna i den regionala utvecklingspolitik som riksdagen har slagit fast är att tillväxtpotentialerna i alla delar av landet ska tas tillvara. Men så sker inte. I stora delar av Sverige utnyttjar vi inte fullt den potential för tillväxt som finns. En orsak är att landsbygdens speciella förutsättningar

inte i tillräcklig utsträckning har uppmärksamats av regering och riksdag. Landsbygden har heller inte synliggjorts tillräckligt i den regionala utvecklingspolitiken. När vi inte ser landsbygden blir det heller inga synliga insatser.

Det finns exempel på att satsningar i gles- och landsbygder har effekt. Vår statistik visar att andelen kvinnor över 25 år som är högskole- nybörjare ökar snabbast i glesbygdskommuner. Säkert har kommunernas uppbyggnad av lärcentra gjort den utvecklingen möjlig.

MÅNGA FÖRSLAG

Genom åren har vi på Glesbygdsvverket och många andra givit förslag på andra åtgärder som skulle förbättra gles- och landsbygdens möjligheter. En differentiering av strandskyddet, förbättrade möjligheter att finansiera byggande av bostäder och lokaler för näringsverksamhet på landsbygden, bättre statligt stöd för utbyggnad av bredband i lands- och glesbygder är bara några exempel.

Listan kan göras lång. Att inte låta landsbygden bidra till tillväxten är en förlust, inte bara för dessa områden, utan för hela Sverige.

EU-PENGAR TILL GLESBYGD EFTER 2006?

Områden med specifika territoriella särdrag (till exempel gleshet) måste få behålla sin särställning inom EU också efter 2006, anser Glesbygdsvverket i sitt yttrande över kommissionens tredje sammanhållningsrapport. Rapporten handlar bland annat om vad som ska hända med strukturfonderna när den nuvarande programperioden löper ut.

Glesbygdsvverket instämmer i rapportens slutsats att fondernas insatser i framtiden måste koncentreras till de fattigaste regionerna i unionen, men verket konstaterar också att rapporten dessutom framhåller att dessa områden är beroende av hur det går för regionen som helhet.

Vidare trycker Glesbygdsvverket på att hanteringen av strukturfondsprogrammen måste förenklas.

BLIR DU RÄDDAD I GLESBYGD?

Glesbygdsvverket har tillsammans med Luleå och Lunds universitet lämnat in en forskningsmedelsansökan till Krisberedskapsmyndigheten.

Titeln på projektet är "Geografisk tillgänglighetsanalys inom krishanteringsområdet". Om medel beviljas kommer projektet att löpa över tre år med start vid årsskiftet 2004-2005.

Projektet har två syften. För det första en tillämpad del där man ska utvärdera resurser för räddningsarbete i förhållande till riskbilden ur ett geografiskt perspektiv. Detta gäller framför allt i glesbygd där den geografiska komponenten i tillgänglighetsanalysen väger tungt. Det andra syftet är att utveckla metodiken för tillgänglighetsanalys med hjälp av befintliga nationella geografiska databaser.

REDAKTION Birgitta Rhodin, TEL 063-57 67 11,
Maria Martinsson, TEL 063-57 67 15

Vill du komma med på vår sändlista, hör av dig till: Gunborg Hägg, TEL 063-57 67 00.

ANSVARIG UTGIVARE Mats Elg

Glesbygdsvverket
Samuel Permans gata 2, 831 30 Östersund
TEL 063-57 67 00, FAX 063-57 67 99
E-POST info@glesbygdsvverket.se
WEBBPLATS www.glesbygdsvverket.se